

voorbereidend onderzoek
gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan

afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur

regio Hageland
landbouw- en natuurgebieden “Wijngaardberg”

agenderingsnota

8 december 2016

1 Doel van de nota

Voorliggende nota is een agenderingsnota voor de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan “Wijngaardberg” in de regio Hageland. De nota is gericht aan het coördinatieplatform AGNAS met het oog op een beslissing over de ruimtelijke uitvoeringsplannen die in gebiedsgericht programma 2017 opgenomen worden.

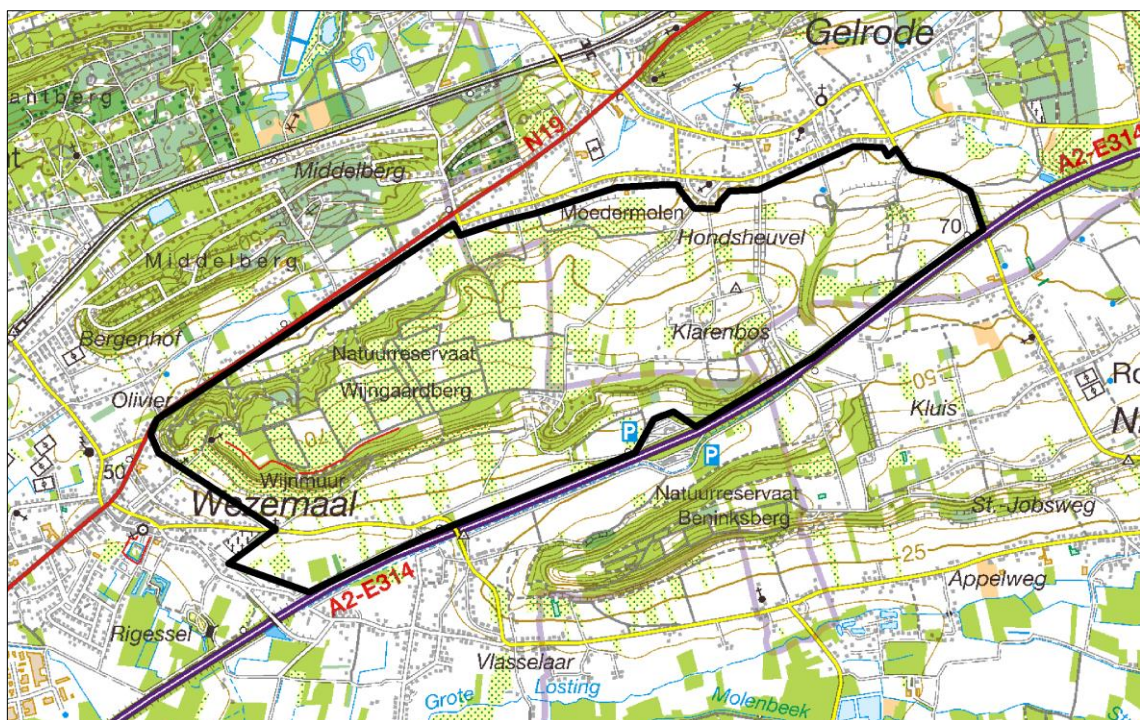
2 Situering van het plangebied en de plandoelstellingen

Het plangebied omvat de Wijngaardberg en is gelegen op de grens van de gemeenten Rotselaar en Aarschot, tussen de kernen van Wezemaal en Gelrode en tussen N19 en E314. Een zeer klein deel ligt op grondgebied Holsbeek.

De doelstelling van het op te maken gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan is uitvoering geven aan de richtinggevende en bindende bepalingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) inzake de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur zoals nader uitgewerkt in de ruimtelijke visie voor landbouw, natuur en bos in de regio Hageland.

Het plan zal de daarvoor noodzakelijk bestemmingen en stedenbouwkundige voorschriften vastleggen op perceelsniveau.

Figuur 1. Situering en voorstel contour plangebied

3 Planningsprocessen en beleidsbelissingen waar het plan uitvoering aan geeft

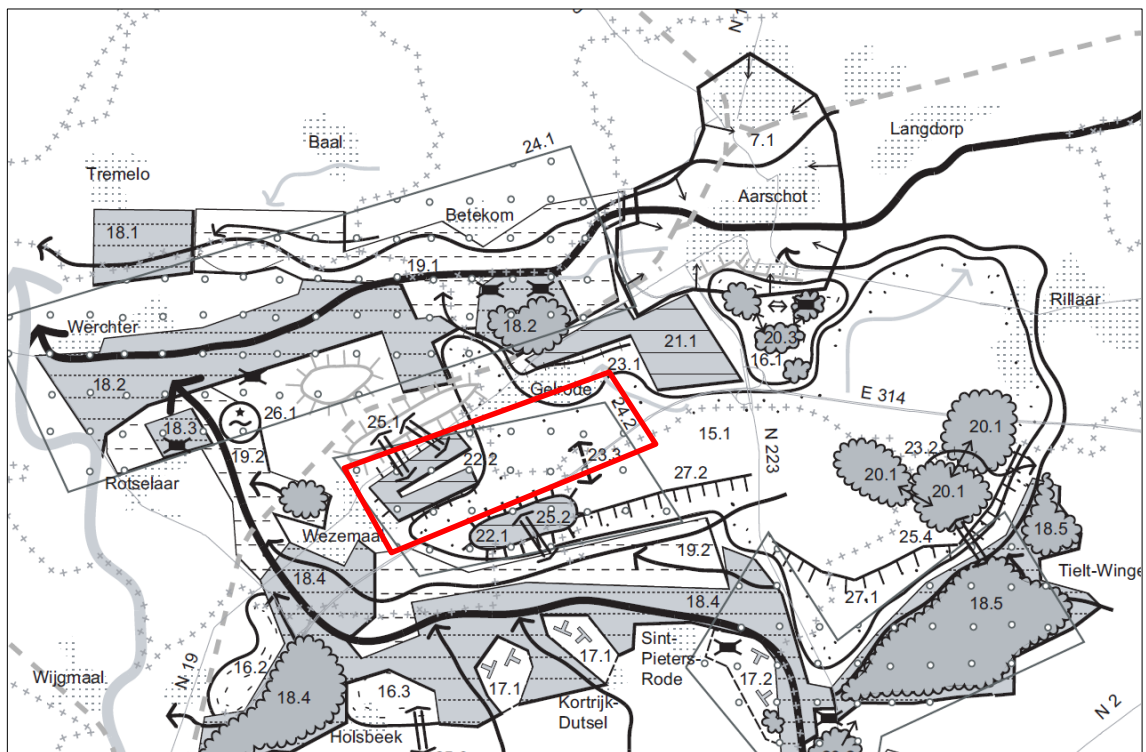
3.1 Ruimtelijke visie op landbouw, natuur en bos regio Hageland

Voor de buitengebiedregio Hageland werd het afbakeningsproces voor de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur opgestart in 2006.

De Vlaamse Regering nam op 19 juli 2007 akte van het eindvoorstel van gewenste ruimtelijke structuur en uitvoeringsprogramma én de adviezen van de gemeenten, provincies en belangengroepen hierover.

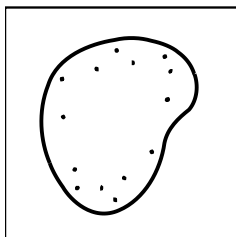
Op 19 juli 2007 keurde de Vlaamse Regering de beleidsmatige herbevestiging van de bestaande gewestplannen voor ca. 37.100 ha agrarisch gebied in de regio Hageland goed, volgens de werkwijze vastgelegd in de beslissing van 3 juni 2005. Daarnaast werd op basis van een inventarisatie en verwerking van alle adviezen die uitgebracht werden door de actoren over het eindvoorstel van gewenste ruimtelijke structuur en uitvoeringsprogramma een operationeel uitvoeringsprogramma opgesteld waarin de Vlaamse Regering de beleidsmatige prioriteiten voor het opstarten van de uitvoeringsacties bepaalde.

Figuur 2. Uitsnede gewenste ruimtelijke structuur

Krachtslijnen van de ruimtelijke visie op landbouw, natuur en bos voor het plangebied zijn:

Behoud en versterking van landbouw in een gevarieerd heuvellandschap

De heuvelruggen ten zuiden van de Demer worden zoveel mogelijk als samenhangend landbouwgebied gevestigd, waarbij een gedifferentieerd landbouwgebruik met aandacht voor de landschappelijke kwaliteiten mogelijk is. Landbouw is hier de hoofdfunctie.

Specifieke open akkercomplexen van de zuidelijke plateaus worden als samenhangend landbouwgebied voor de grondgebonden landbouw gevestigd. Om het open karakter en de structuur voor de grondgebonden landbouw te behouden kunnen bouwvrije zones worden afgebakend.

Indien wenselijk, kunnen maatregelen worden genomen om de landbouwstructuur te verbeteren. Uitrui van gronden en inrichting van het agrarisch gebied kan naast verbetering van de landbouwstructuur bijdragen aan versterking van de recreatieve, landschappelijke en ecologische kwaliteiten van het gebied.

Functiewijzigingen in samenhangende agrarische gebieden worden zoveel mogelijk vermeden. Nieuwe functies zijn enkel mogelijk mits ze de beroepslandbouw niet hinderen, geen grote verkeersmobiliteit genereren en ze aansluiten bij de landschappelijke en ecologische kwaliteiten van het gebied.

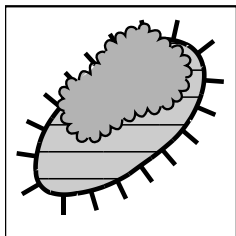
Agrarische ontwikkelingen op hellingen van Diestiaanheuvels met bijzondere natuur- en landschapskwaliteiten worden afgestemd op deze kwaliteiten. Mogelijkheden hiervoor zijn onder meer het aanduiden van bouwvrije zones, het inzetten van stimulerende maatregelen of het creëren van bufferstroken. Om de erosie- en slibproblematiek aan te pakken zijn erosiebestrijdende inrichtings-, herstel- en agrarische beheersmaatregelen gewenst. Hierbij wordt zo veel mogelijk aangesloten bij reeds lopende initiatieven.

De voor de akkerbouwplateaus kenmerkende kleine natuur- en landschapselementen (o.a. holle wegen, houtkanten, graften, grafheuvels, bosjes, perceelsranden, overhoekjes ...) worden behouden. In gebieden waar deze zijn verdwenen of gedegradeerd, wordt via vrijwillige en stimulerende maatregelen (beheersovereenkomsten, ...) gestreefd naar herstel en versterking van deze elementen.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

15.1 Zuid Aarschot

Behoud en versterking van natuurwaarden op getuigenheuvels

De Diestiaanheuvels met (potenties voor) uitgesproken en specifieke natuurwaarden (naald- en loofbos, heide, heiderelicten en heischrale graslanden en overgangen naar de aangrenzende valleien) worden behouden en in functie van natuurontwikkeling versterkt. Naast een kwalitatieve versterking (vergroten bio- en structuurdiversiteit door inrichting en beheer) wordt voor een aantal gebieden ook gestreefd naar uitbreiding van gebieden om zo te komen tot meer robuuste gebieden die beter beschermd zijn tegen externe invloeden. Voor enkele gebieden wordt er gestreefd naar bosuitbreiding. Bij de uitbouw en versterking van natuurwaarden wordt rekening gehouden met de aanwezige natuurpotenties en het landbouwkundige belang.

Voor de Wijngaardberg kan verder onderzocht worden binnen welk kader landbouwactiviteiten mogelijk kunnen zijn, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen voor natuur en na een objectieve evaluatie van de socio-economische betekenis van het gebied binnen de agrarische macrostructuur en de potenties voor natuurontwikkeling.

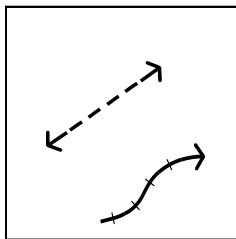
Prioritaire bossen voor (beperkte) bosuitbreiding en verbinding zijn de waardevolle oude boskernen. In het gebied zijn dit o.a. de bossen van de Venusberg (ten noorden van de Zwarte Beek). Aandachtspunten voor bosuitbreiding zijn het streven naar maximale biotische en abiotische variatie, het bufferen en robuuster maken van bossen, het onderling verbinden van bossen, het landbouwkundig belang van omliggende gronden en landschappelijke aspecten.

Delen van deze Diestiaanheuveldelen maken onderdeel uit van het Vlaams Ecologisch Netwerk.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

22.2 flanken Wijngaardberg

Ontwikkeling van landschappelijk en ecologisch waardevolle lineaire elementen

Ecologische verbindingen worden maximaal gevrijwaard van bebouwing en vertuining. Het ruimtelijk beleid vrijwaart voldoende ruimte voor het realiseren van een ecologische basiskwaliteit die de verbindende functie moet ondersteunen.

Beken hebben een functie als natte natuurverbinding en zijn van belang voor de migratie van planten en dieren. De beperkte overstromingsgebieden in de vallei van de Nieuwe Motte worden gebruikt voor natuurlijke waterberging. De verbindende functie kan versterkt worden door verbetering van de structuurkenmerken van het beekstelsel (hermeandering, verbreden bedding, herwaarderen winterbed, vertragen waterstroomsnelheid, structuurvariatie in oevers en bedding,...) en de waterkwaliteit (buffering tegen vervuiling), het opheffen van barrières en het behoud van ruimte voor beekgebonden ecotopen.

Ecologische verbindingen tussen natuurwaarden op de Diestiaanheuveldelen en natuurwaarden in de valleien worden maximaal gevrijwaard en versterkt met aandacht voor de gradiënt tussen vallei en heuvel.

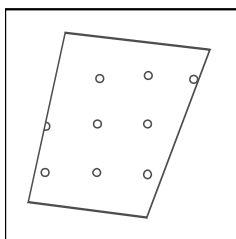
Ecologische verbindingen tussen bosgebieden worden gerealiseerd door het behouden en versterken van kleine bosjes, hagen en houtkanten.

Het uitwerken van deze ecologische verbindingen is een provinciale (natuurverbindingsgebieden) of gemeentelijke (lokale natuurelementen) planningstaak.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

23.3 tussen Wijngaardberg en Benniksberg

Vrijwaren en versterken van waardevolle landschappen en erfgoedwaarden in valleien en op Diestiaanheuveldelen

De gave valleilandschappen t.h.v. grote delen van de valleien van Demer, Drie Beken en Zwarte Beek met kenmerkende erfgoedelementen zoals historische gebouwen, oude nederzettingen, watermolens, kastelen, oude meanders, historische perceelspatronen,... worden behouden en waar mogelijk (via stimulerende maatregelen) hersteld. In functie van een meer natuurgerichte ontwikkeling van uitgesproken natuurwaarden in de valleien is een ontwikkeling naar een nieuwe landschappelijke identiteit bestaande uit een afwisseling van open (grasland, moeras, ...) en gesloten (bos, ...) landschappen in grotere en meer natuurlijke eenheden en overgangen afweegbaar in functie van de gaafheid en aaneengeslotenheid van historische perceels- en landschapsstructuren.

De Diestiaanheuveldelen kennen omwille van het reliëf, oude akkercomplexen, (relicten van) historische bossen, holle wegen en kleinschalige landschappen een grote landschappelijke en historische waarde. Een aantal heuveldelen zijn landschappelijk nog bijzonder gaaf. Een bijzonder historisch element vormt de wijngaardmuur op de Wijngaardberg. Het Walenbos vormt een historisch

waardevol boscomplex. Deze gave heuvellandschappen en bossen met kenmerkende elementen worden behouden en waar mogelijk (via stimulerende maatregelen) hersteld.

Uitbouw van het toeristisch-recreatief netwerk vindt bij voorkeur plaats vanuit goed bereikbare (auto, openbaar vervoer) toeristisch-recreatieve knooppunten. De landschappelijke verscheidenheid en het historisch erfgoed vormt een belangrijk aanknopingspunt voor een verdere uitbouw van dit netwerk. Bij deze uitbouw wordt de recreatieve druk zoveel mogelijk gezoned vanuit de toeristisch-recreatieve knooppunten, waarbij de zonering wordt afgestemd op de kwetsbaarheid van de aanwezige en te ontwikkelen natuurwaarden.

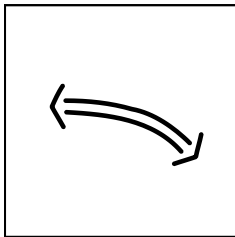
Cultuurhistorische waardevolle gebouwen (hoeves, kastelen, ...) worden behouden. Een passende (her)bestemming gericht op het behoud van deze gebouwen dient mogelijk te zijn, mits ze de beroepslandbouw niet hindert en ze aansluit bij de landschappelijke en ecologische kwaliteiten van het gebied.

Tracés van voormalige spoorlijnen worden behouden en indien mogelijk worden de ecologische, landschappelijke en/of recreatieve potenties (verder) versterkt.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

24.2 Wijngaardberg, Hondsheuvel, Benniksberg

Vrijwaren van waardevolle openruimteverbindingen

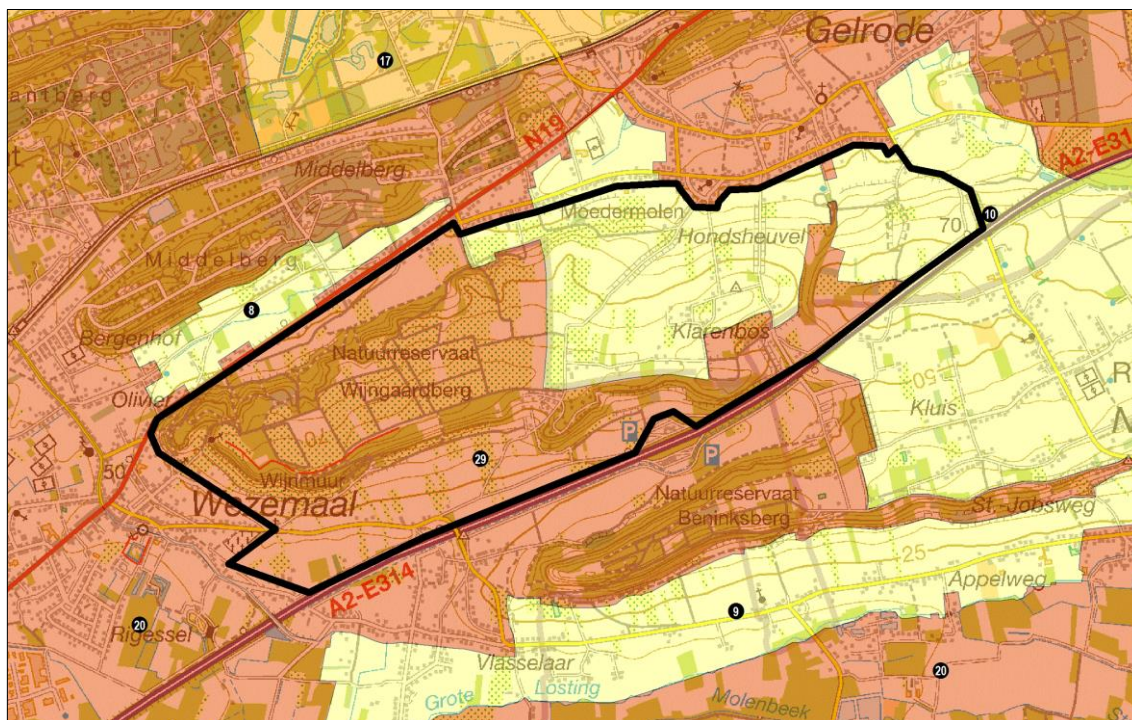
Waardevolle openruimteverbindingen worden maximaal gevrijwaard van bebouwing. Waar Diestiaanheuvels of andere reliëfrijke zones (nagenoeg) grenzen aan natuurgerichte valleien wordt gestreefd naar versterking van de gradiënt tussen vallei en heuvel in functie van natuurontwikkeling en eventueel een beperkte bosuitbreiding. Voor andere openruimteverbindingen gaat het om behoud en ontwikkeling van de grondgebonden landbouw.

Het deelconcept is van toepassing op volgende gebieden:

25.1 tussen Wijngaardberg en Middelberg

25.2 tussen Beninksberg en Winge

Figuur 3. Uitsnede Operationeel Uitvoeringsprogramma Hageland

Het operationeel uitvoeringsprogramma formuleert voor het plangebied volgende actie:

- **Actie 29.** Ten zuidwesten van Aarschot (Wezemaal, Gelrode). De opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor:
 - het hernemen van de agrarische bestemming voor kleinere landbouwgebieden tussen Wezemaal, Gelrode en Aarschot;
 - het versterken van de natuurwaarden en bosstructuren op de Diestiaanheuveld

Het operationeel uitvoeringsprogramma gaf aan dat er een specifieke onderzoeksopdracht over de zonevreemde landbouw op de Wijngaardberg opgestart moest worden i.f.v. een objectieve evaluatie van de socio-economische betekenis van het gebied voor de agrarische macrostructuur, de potenties voor natuurontwikkeling en de instandhoudingsdoelstellingen van de speciale beschermingszone als basis voor verdere besluitvorming omtrent opmaak gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan. De Vlaamse Regering besliste op 19 juli 2007 de toenmalige Vlaamse ministers bevoegd voor het landbouw en leefmilieu te belasten met het opstarten van dit onderzoek.

In uitvoering van die beslissing gaf het Agentschap voor Natuur en Bos een opdracht aan de KULeuven¹ om de toestand van de natuurwaarden op de Wijngaardberg te analyseren en meer specifiek de impact van de landbouwactiviteiten op de natuurkwaliteit en de verenigbaarheid van landbouwactiviteiten met de instandhoudingsdoelstellingen voor het habitatrichtlijngebied (SBZ-H).

Het Departement Landbouw en Visserij maakte in uitvoering van deze beslissing een analyse van het landbouwgebruik² op basis van een aantal kaarten die deel uitmaken van de door het departement ontwikkelde "LIS"-methodiek ("Landbouwwijngaardstudie"), bestaande uit vier thematische kaarten: (1) het geregistreerd landbouwgebruik in de periode 2000-2011, (2) de fysisch-morfologische landbouwstructuur, (3) de economische landbouwgebruikswaarde en het (4) landbouwbeleidskader (bestemmingen en juridische randvoorwaarden).

¹ "De Wijngaardberg. Een evaluatie van de knelpunten voor natuurbehoud." (Tobias Ceulemans, Veerle Herssen, en Ollivier Honnay, KULeuven in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos, 2015)

² "Landbouwkundig onderzoek Wijngaardberg" (Michel van Ombergen, Departement Landbouw en Visserij, 2015)

De resultaten van deze 'natuurstudie' en 'landbouwstudie' werden in juni 2015 gepresenteerd aan het coördinatieplatform AGNAS. Over de resultaten en conclusies van beide studies is er géén eensgezindheid onder de C-AGNAS-partners: de landbouworganisaties formuleerden kritiek op de natuurstudie en omgekeerd formuleerden de natuurorganisaties commentaar op de landbouwstudie. Het was bijgevolg niet mogelijk om op basis van deze onderzoeken een planningsinitiatief voor het gebied op te starten.

Naar aanleiding van deze patstelling is medio 2015 een lokaal bottom-up overleg opgestart met vertegenwoordigers van de lokale Natuurpunt-afdeling en de lokale fruittelers van de Wijngaardberg om van onderuit naar een consensus over de verdere aanpak van de problematiek van de Wijngaardberg toe te werken.

4 Relatie met andere planningsprocessen en beleidsbeslissingen

4.1 Andere voor het plangebied relevante beleidsbeslissingen of lopende planningsprocessen op Vlaams niveau

4.1.1 Instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

Algemene situering

De Europese Commissie verklaarde de habitatrichtlijngebieden op 7 december 2004 van “communautair belang”. De Habitatrichtlijn stelt dat de lidstaat vervolgens verplicht is om binnen de zes jaar over te gaan tot de “aanwijzing” van deze gebieden als speciale beschermingszone (SBZ), vergezeld van “prioriteiten”. De Vlaamse Overheid diende dus vóór eind 2010 alle in Vlaanderen vastgestelde habitatrichtlijngebieden definitief aan te wijzen en prioriteiten vast te stellen voor het in een gunstige staat houden of brengen van de Europees te beschermen habitats en soorten.

Op 3 april 2009 keurde de Vlaamse Regering het besluit met de procedure voor deze aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen definitief goed. Op 23 juli 2010 heeft de Vlaamse Regering algemene doelen voor heel Vlaanderen vastgelegd: de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen of G-IHD. De G-IHD zijn verfijnd per speciale beschermingszone onder de vorm van specifieke instandhoudingsdoelstellingen (S-IHD).

Via de opmaak van instandhoudingsdoelstellingen geeft de Vlaamse Overheid invulling aan de verplichting tot definitieve aanwijzing van de speciale beschermingszones en de vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen. De lidstaten zijn er vervolgens toe verplicht de nodige maatregelen te nemen om deze instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. Deze plicht gaat zowel over het nemen van positieve beschermingsmaatregelen zowel als tot het nemen van maatregelen die verslechtering of verstoring tegengaan. Deze instandhoudingsmaatregelen “behelzen zo nodig passende, specifieke of van ruimtelijke ordeningsplannen deel uitmakende beheersplannen en passende, wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen”. Bij het nemen van die maatregelen dient rekening gehouden te worden met “de vereisten op economisch, sociaal en cultureel vlak en met de regionale en lokale bijzonderheden”.

Naast de opmaak van instandhoudingsdoelstellingen en het treffen van geschikte instandhoudingsmaatregelen moet er ook omzichtig omgegaan worden bij het beoordelen en toestaan van projecten, plannen of programma's in of in de omgeving van speciale beschermingszones die effecten kunnen hebben op deze gebieden.

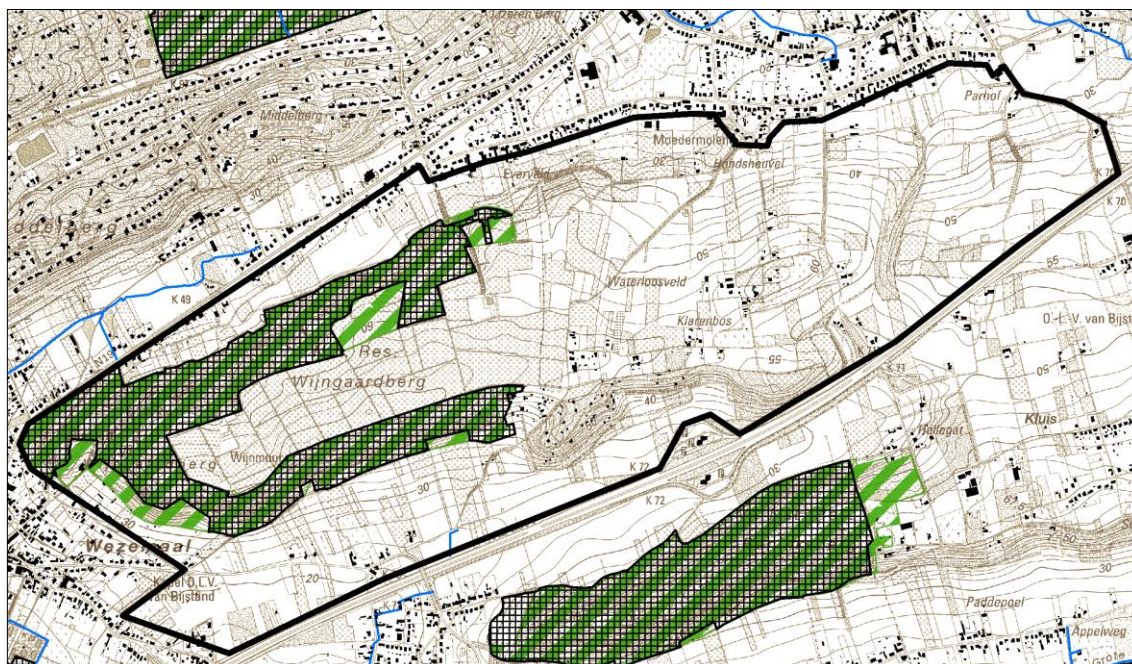
Gebiedsspecifieke situering

Het plangebied omvat delen het habitatrichtlijngebied “BE2400012 Valleien van de Winge en de Motte met valleihellingen”. De instandhoudingsdoelstellingen en prioriteiten werden door de Vlaamse Regering vastgesteld op 23 april 2014.

In de G-IHD wordt deze SBZ als essentieel naar voor geschoven voor droge graslanden en als zeer belangrijk voor heide. De momenteel gedeeltelijke aangetaste heides en droge schrale graslanden (25 ha) dienen versterkt te worden. Naast een kwalitatieve verbetering van deze reeds aanwezige habitattypes in de heidesfeer, is ook toename noodzakelijk om de instandhouding te garanderen. Er wordt daarom een totale oppervlakte van ca. 40 ha (verdeeld over beide types samen) voorop gesteld en dit verspreid over verscheidene Diestiaanheuvels, met een grotere kern van meer dan 15 ha op de Beninks berg.

Op de Wijngaardberg werden volgende oppervlaktedoelstellingen voor verschillende habitattypen binnen de Speciale Beschermingszone (SBZ) gesteld: voor habitattype 2310_2330 (droge heide op jonge zandafzettingen/open graslanden op landduinen) werd 1 ha voorzien, voor habitattype 4030 (droge Europese heide) werd 7 ha voorzien, voor 6230 (soortenrijke heischrale graslanden) werd 4 ha voorzien en voor 9120_9190 (Atlantische zuurminnende beukenbossen) werd 52 ha voorzien.

Figuur 4. Situering Habitatrichtlijngebied en gebieden van het Vlaams Ecologisch Netwerk

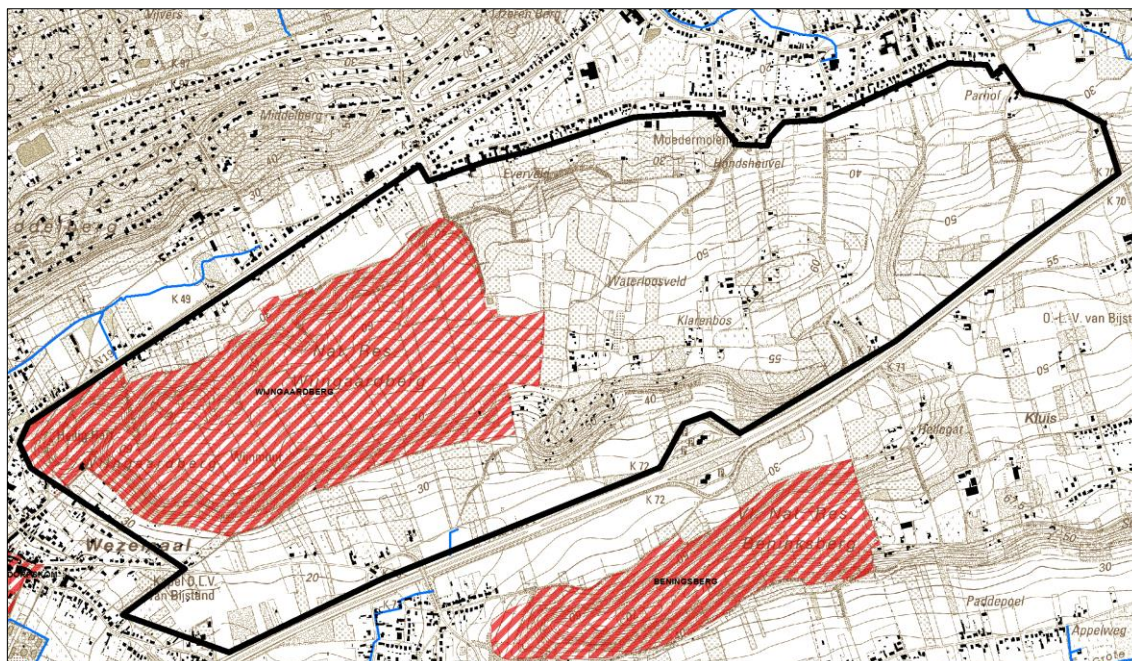

4.1.2 Beschermde cultuurhistorische landschappen en aanduiding ankerplaatsen

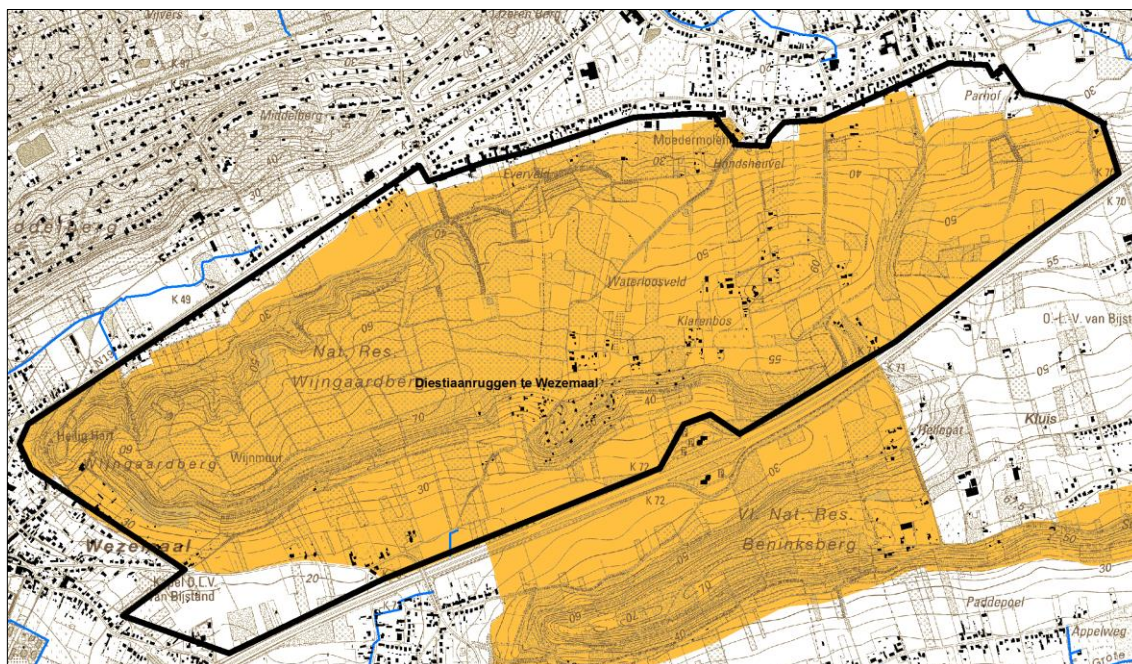
De Wijngaardberg werd in 1977 beschermd als cultuurhistorisch landschap. De bescherming als landschap betreft de Wijngaardberg, een Zuidwest-noordoost georiënteerde heuvelrug behorende tot de Formatie van Diest met hellingsbos op de noord-, west- en zuidflank.

Op de zuidflank bevindt zich de 19de-eeuwse Wijnmuur die beschermd is als monument.

Figuur 5. Beschermde cultuurhistorische landschappen

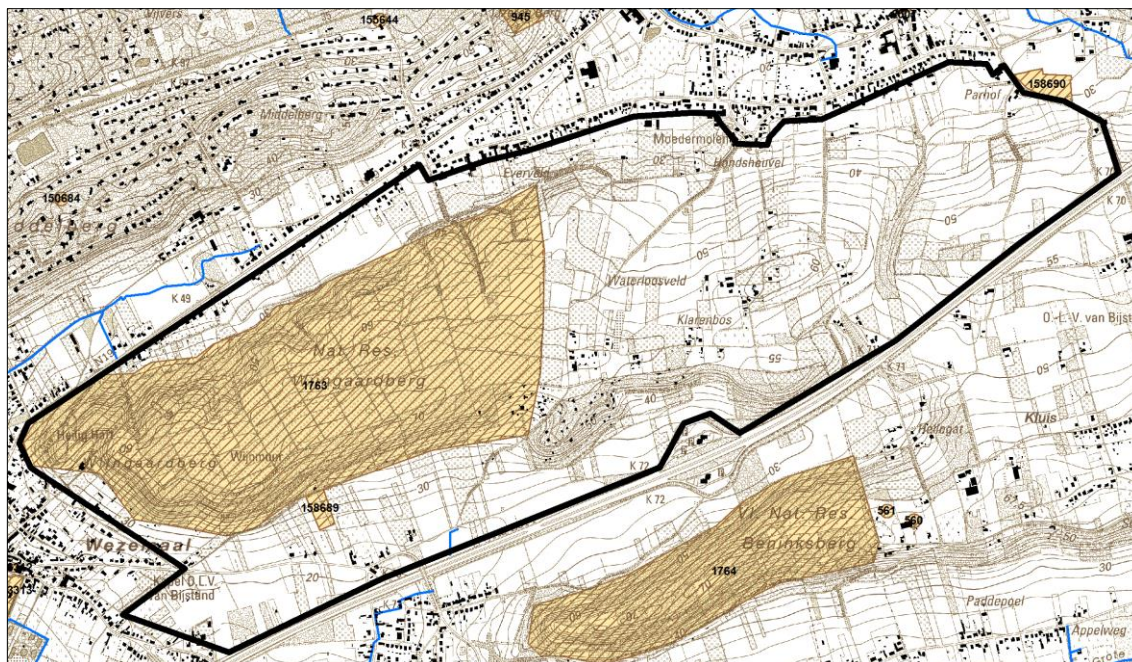

Figuur 6. Ankerplaatsen landschapsatlas (2001)

De Wijngaardberg is opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris (CAI, items 1763 en 158689), maar niet in een vastgestelde inventaris van archeologische zones.

Figuur 7. Centraal Archeologische Inventaris

4.2 Relatie met provinciale planningsprocessen

In het provinciaal ruimtelijk structuurplan Vlaams-Brabant maakt de Wijngaardberg deel uit van de geselecteerde droge natuurverbinding 10c "Verbinding Winge-Molenbeek via Wijngaardberg-Beninksberg naar 's Hertogenheide".

De provincie Vlaams-Brabant maakt in het gebied twee provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen voor zones voor weekendverblijven.

4.3 Relatie met gemeentelijke planningsprocessen

4.3.1 Gemeente Rotselaar

Het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Rotselaar selecteert het plateau en de zachtere hellingen van de Wijngaardberg als 'landbouwbasisgebied' en de delen van de Wijngaardberg die aangeduid zijn als habitatrichtlijngebied als 'lokale natuurkern'. De Wijngaardberg wordt ook geselecteerd als 'bovengemeentelijke lokale recreatiepool'.

De visie van het GRS Rotselaar voor de Hagelandse heuvels is dat het groen karakter van de Hagelandse Heuvels versterkt moet worden via het behoud van de beboste hellingen van de heuvels en het inschakelen van de heuvels binnen een totaal openruimtesysteem. Hierin worden de Beninksberg en het steile deel van de Wijngaardberg als natuurkerngebieden gezien en de Middelberg als verbinding tussen De Vijvers – Demervallei en het systeem van Beninksberg en Wijngaardberg. Het realiseren van het koppingsgebied Middelberg is een belangrijke actie. De Wijngaardberg wordt omschreven als "basisgebied voor fruitteelt", zijnde het geheel bestaande uit het plateau en de zachtere hellingen van de Wijngaardberg. In een basisgebied voor landbouw is landbouw de voornaamste ruimtegebruiker. Om het basisgebied voor fruitteelt te realiseren dient een RUP Wijngaardberg te worden opgemaakt voor de gehele Wijngaardberg. Voor de Wijngaardberg dient het versterken van het traditionele landschap een onderdeel te zijn van het RUP Wijngaardberg.

4.3.2 Gemeente Aarschot

Het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Aarschot beschouwd de akker- en tuinbouwgebieden tussen Gelrode en Rillaar als 'agrarisch kerngebied' die prioritair te behouden zijn voor de landbouw, maar waar ook het behoud en de bescherming van de actuele natuurwaarden en kleine landschapselementen aan de orde is.

4.3.3 Gemeente Holsbeek

Het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan van Holsbeek doet geen specifiek relevante uitspraken over het gebied.

5 Motivering van de agendering

Het gebied wordt geagendeerd door de gemeente Rotselaar en de lokale natuurbeheerders en fruittelers.

5.1 Motivatie vanuit de beleidsprioriteiten van de Vlaamse Regering

In de beslissing van de Vlaamse regering van 7 mei 2010 is gesteld dat er selectief wordt ingezet op de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen. De keuze van de projecten dient daarom 'strategisch' te zijn en dus gericht te zijn op de realisatie van de essentiële doelstellingen van het RSV en de prioriteiten uit het regeerakkoord en de beleidsnota's.

Het plan geeft invulling aan volgende beleidsprioriteiten van de Vlaamse Regering:

- het realiseren van de instandhoudingsdoelen voor het Natura 2000-netwerk;
 - de flanken van de Wijngaardberg maken deel uit van het SBZ-H waarvoor specifieke instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgelegd die via het op te zetten gebiedsgericht proces gerealiseerd moeten kunnen worden.
- het bieden van rechtszekerheid aan landbouw in nog niet-herbevestigde agrarische gebieden;
 - op het plateau van de Wijngaardberg ligt een belangrijke cluster van fruitteelt zonevreemd in natuurgebied. Via het gebiedsgericht plannings- en inrichtingsproces zal een toekomstkader uitgewerkt moeten worden waarbinnen deze landbouw op een duurzame wijze verder kan blijven functioneren.

5.2 Motivatie vanuit lopende projecten of processen in het gebied

Het gemeentebestuur van Rotselaar stelde in het verleden reeds meermaals de vraag om te starten met de opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan in functie van het herbestemmen van het delen van het op het gewestplan aangeduide natuurgebied op de Wijngaardberg naar agrarisch gebied in functie van het behoud van de lokale fruitteelt op het plateau. Tot op heden was er geen draagvlak voor zo'n planningsinitiatief, gezien de flanken van de Wijngaardberg onderdeel zijn van het Natura 2000-netwerk en er niet aangetoond kon worden dat het herbestemmen van (delen van) plateau van de Wijngaardberg naar agrarisch gebied géén negatieve impact kan hebben op de soorten en habitats van het habitatrictlijngebied en de realisatie van de vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen niet hypothekeert.

In 2015 is een lokaal overleg opgestart met vertegenwoordigers van de lokale Natuurpunt-afdeling en een vertegenwoordiging van de plaatselijke fruittelers. Dit heeft op 1 december 2016 geleid tot een intentieverklaring van de lokale natuurbeheerders en fruittelers om te komen tot een gebiedsgericht en geïntegreerd project voor de Wijngaardberg (zie bijlage)

De lokale fruittelers en natuurbeheerders vragen in deze intentieverklaring:

1. aan Ruimte Vlaanderen om een agenderingsnota voor een gebiedsgericht planningsproces uit te werken en voor te leggen aan het coördinatieplatform AGNAS op 8 december 2016 zodat de Wijngaardberg opgenomen kan worden in het gebiedsgericht programma 2017;
2. aan minister Schauvliege om de Vlaamse Landmaatschappij opdracht te geven het onderzoek naar de haalbaarheid van de inzet van het instrument landinrichting op te starten in 2017.
3. aan minister Bourgeois om de Wijngaardberg die in de wetenschappelijke landschapsatlas opgenomen is als ankerplaats in 2017 op te nemen in de vastgestelde landschapsatlas teneinde deze als erfgoedlandschap op te nemen in het op te maken gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan;
4. deze processen en inrichting verlopen gelijktijdig zodat het visieplan ook effectief gerealiseerd wordt op het terrein;
5. aan het Agentschap Natuur en Bos, het Agentschap Onroerend Erfgoed, het Departement Landbouw en Visserij, de Vlaamse Landmaatschappij en Ruimte Vlaanderen om - van zodra het gebied opgenomen is in het gebiedsgericht programma AGNAS én de minister de opdracht gegeven heeft aan VLM op het onderzoek naar de haalbaarheid van de inzet van het instrument landinrichting op te

starten - een gezamenlijke projectstructuur op te zetten waarbij onderling afspraken gemaakt worden over de projectorganisatie, de taakverdeling, de financiering van de nodige externe studies en onderzoeken om in overleg met de lokale actoren tot de voorgestelde inrichtingsvisie komen.

6. van zodra er een globaal akkoord is met alle partijen over deze inrichtingsvisie de noodzakelijke instrumenten op vlak van bestemming, inrichting en beheer in te zetten.

6 Overlegstructuur

Volgende organisaties en besturen worden uitgenodigd om te participeren aan het lokaal actorenoverleg:

- Gemeentebestuur gemeente Rotselaar
- Gemeentebestuur gemeente Aarschot
- Gemeentebestuur gemeente Holsbeek
- Provinciebestuur provincie Vlaams-Brabant
- Boerenbond
- Algemeen Boerensyndicaat
- Natuurpunt
- Bos+
- Landelijk Vlaanderen
- Vertegenwoordiging lokale fruittelers Wijngaardberg

Voor globale opvolging van het voortraject zal het lokaal actorenoverleg multilateraal verlopen. Tussentijds zal waar nodig of nuttig gericht bi-of multilateraal overleg met één of een beperkt aantal partners plaatsvinden in functie van specifieke knelpunten, gebieden of thema's.

Afhankelijk van de agenda van het gewestelijk RUP kan het actorenoverleg aangevuld worden met extra partners. In eerste instantie wordt gedacht aan organisaties die een groep vertegenwoordigen.

7 Aandachtspunten en te onderzoeken elementen

Volgende aandachtspunten of te onderzoeken elementen kunnen geformuleerd worden ten aanzien van de opmaak van het ruimtelijke uitvoeringsplan.

Volgende elementen zullen in het voortraject expliciet onderzocht worden:

- Opmaak van een concrete en gedetailleerde visie op de gewenste bestemming, inrichting en beheer van het gebied;
- Onderzoek naar de in te zetten inrichtingsinstrumenten om de gewenste inrichting en beheer te realiseren (grondruilen, inrichtingswerken, af te sluiten beheersovereenkomsten, vast te leggen erfdienstbaarheden...);
- Onderzoek naar de milieueffecten (plan-MER incl. passende beoordeling) van de voorgestelde bestemming en inrichting.

8 Oppervlakteramingen

Op basis van de opties in de ruimtelijke visie en taakstellingen die de operationele uitvoeringsplannen desgevallend geformuleerd zijn, wordt volgende 'raming' gemaakt inzake de in het plangebied vast te leggen oppervlaktes landbouw-, natuur- en bosgebied.

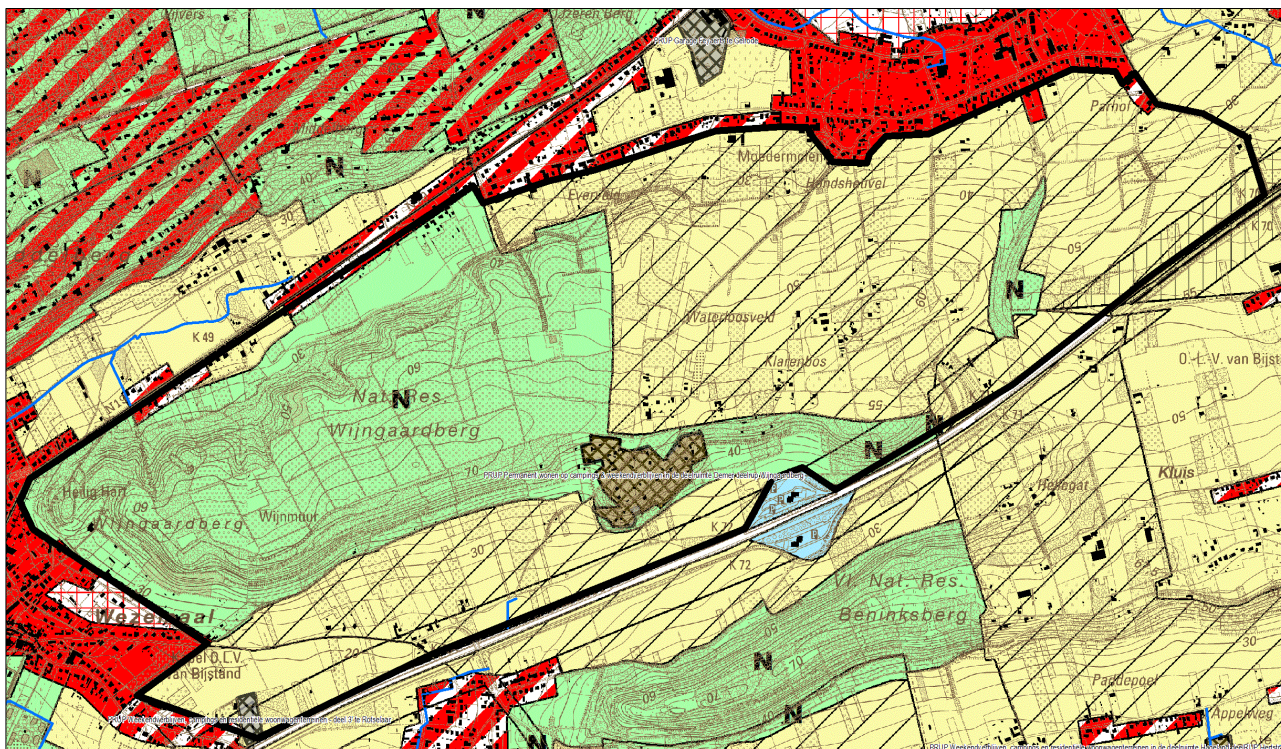
Deze ramingen zijn in de context van de agenderingsnota slechts indicatief en enkel bedoeld om een terugkoppeling te kunnen maken met de globale kwantitatieve taakstellingen op Vlaams niveau.

Inader te bepalen!

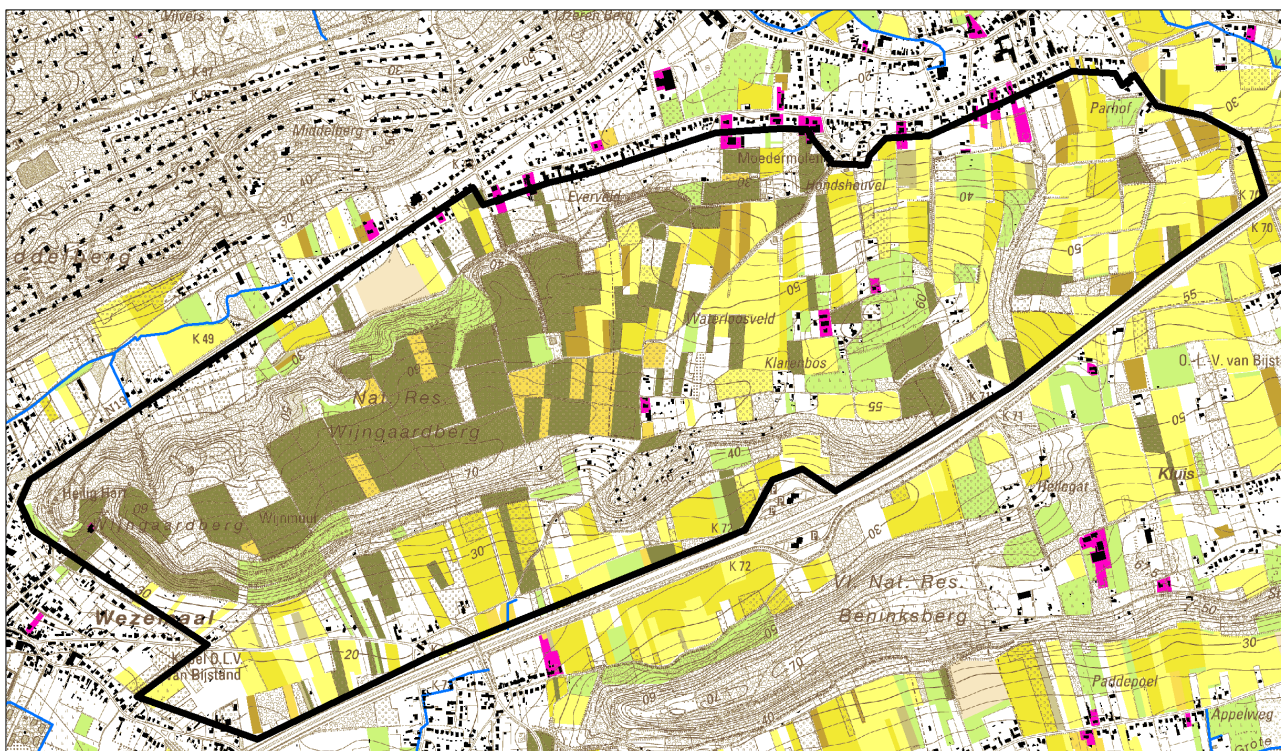
Bestemmingscategorie	Huidige plannen van aanleg	Geraamde oppervlakte na opmaak RUP	Oppervlakte bestemmingswijzigingen
Landbouw	230 ha	y tot z ha	+/- a tot b ha
Natuur, bos en overig groen	170 ha	y tot z ha	+/- a tot b ha
Totaal	400 ha	x ha	

9 Bijlagen

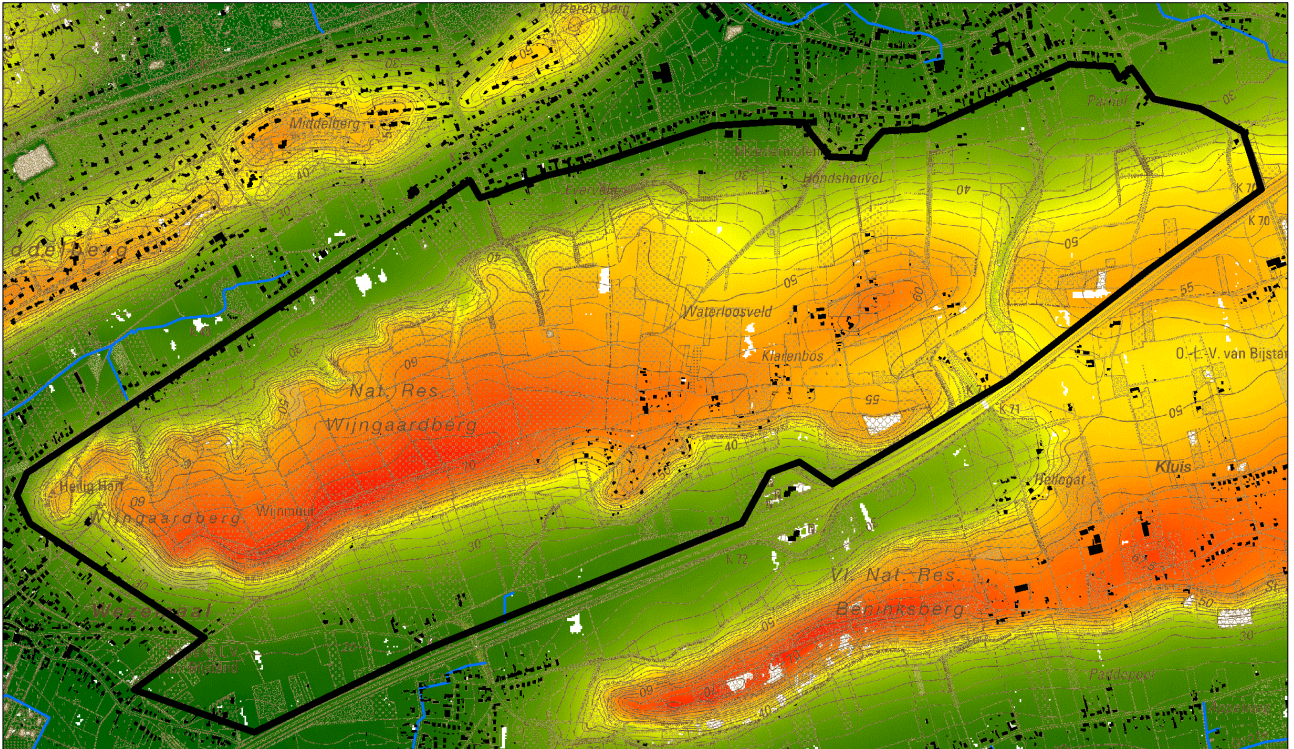
Bestemmingen gewestplan 2002 en contouren provinciale RUP's

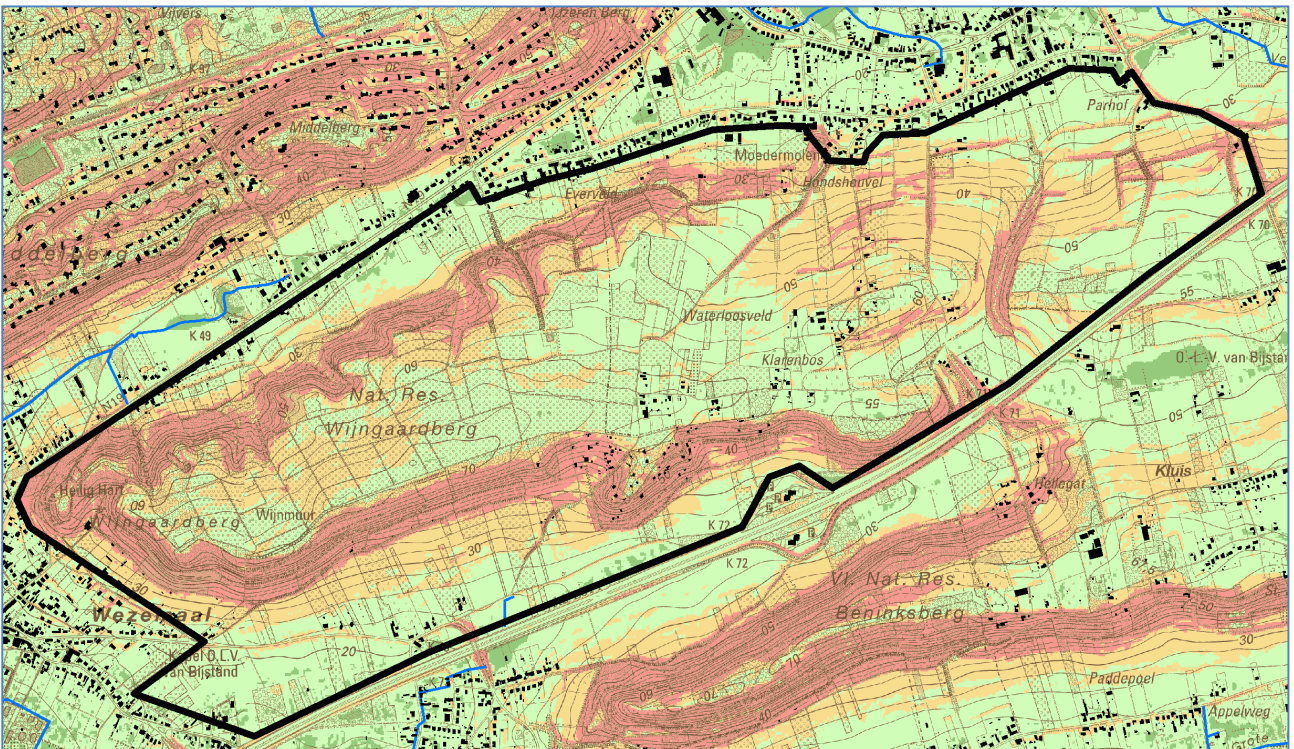
Landbouwgebruiksperscelen 2015

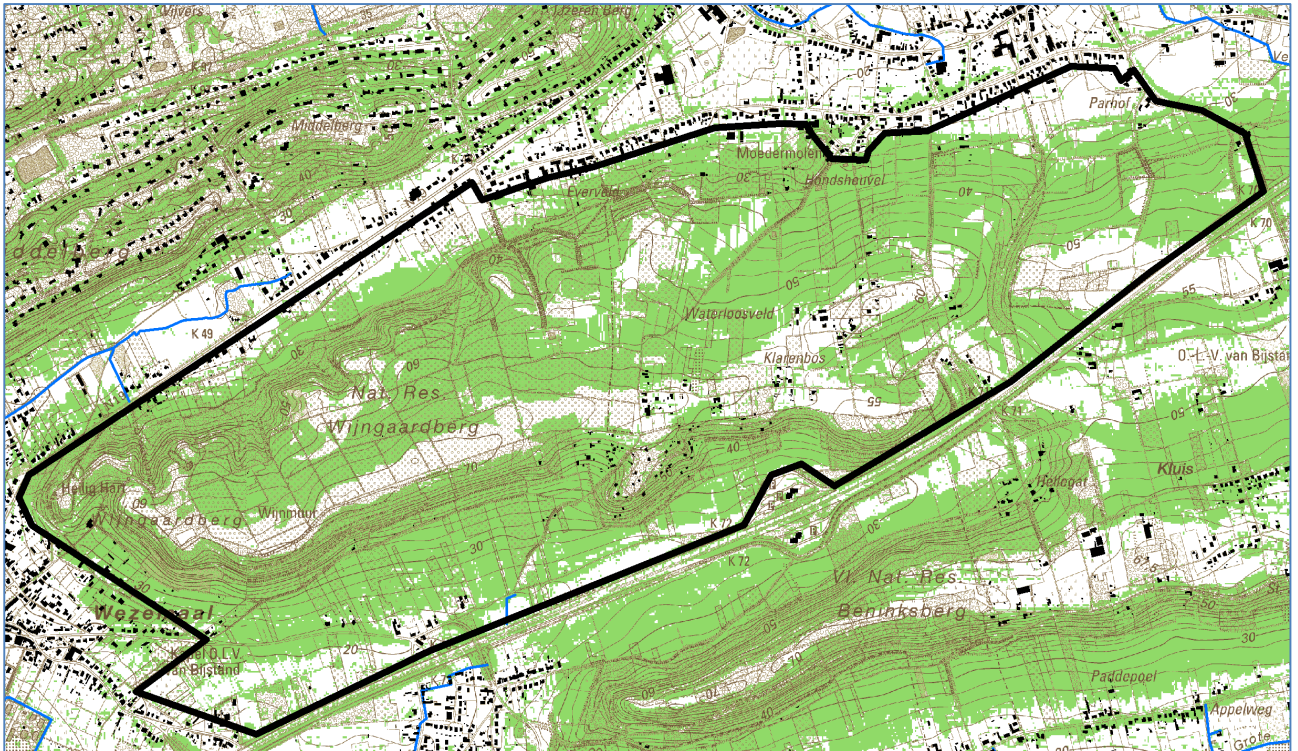
Hoogteligging

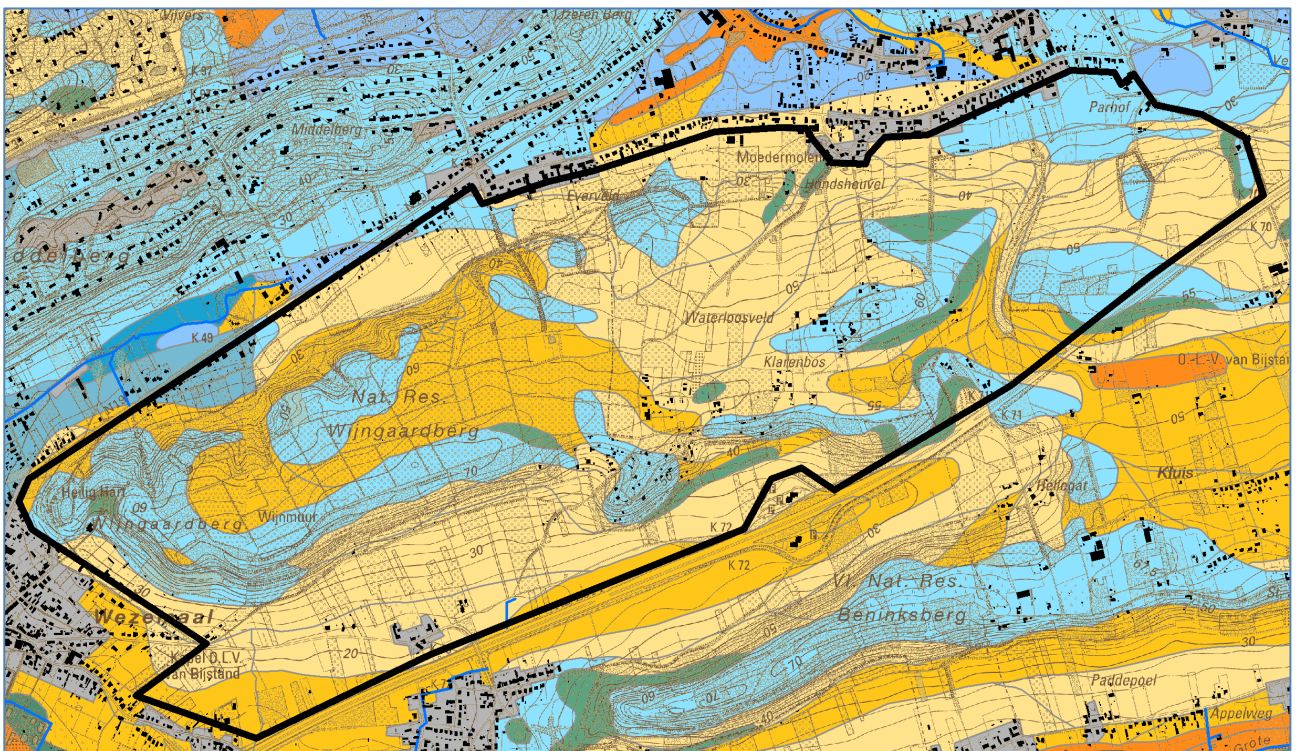
Hellingenkaart

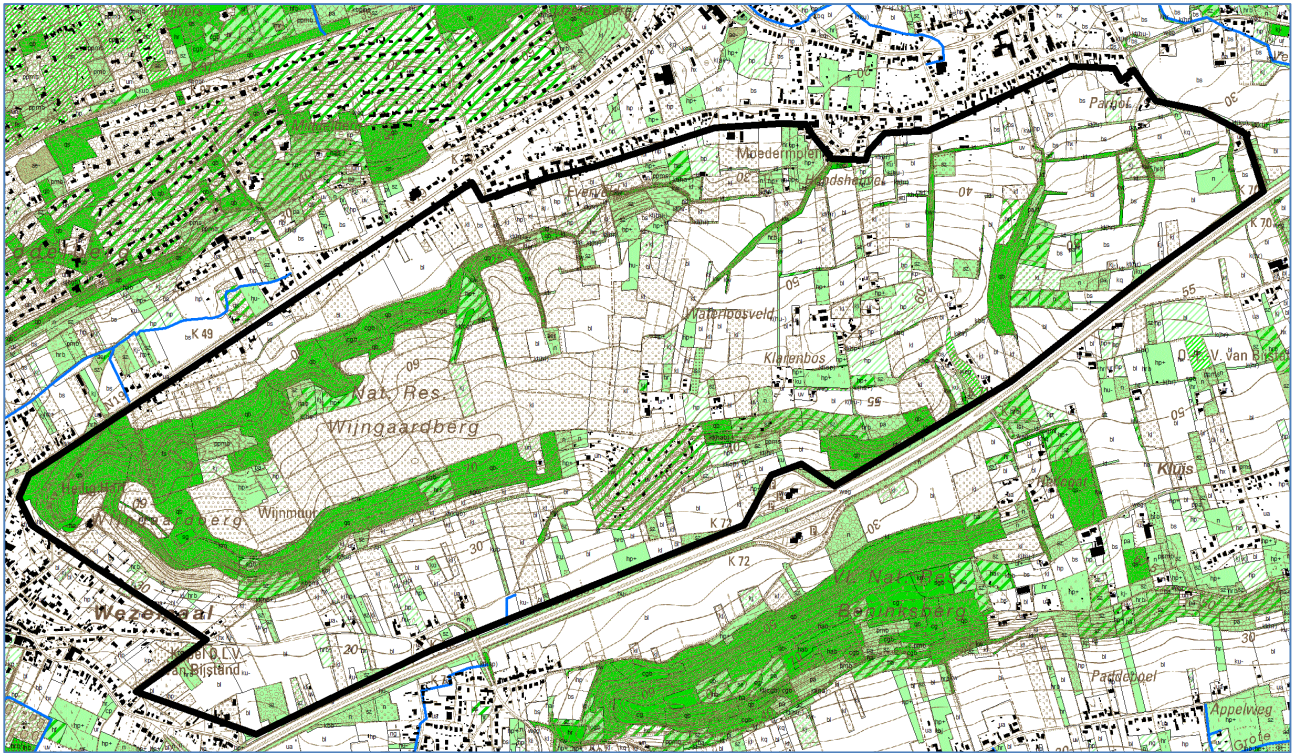
Erosiegevoeligheid

Bodemkaart

Biologische waarderingskaart

Intentieverklaring voor een gebiedsgericht en geïntegreerd project voor de Wijngaardberg

Voorstel op initiatief van Natuurpunt en de fruittelers (eigenaars en vruchtgebruikers van de Wijngaardberg).

Inleiding

De Wijngaardberg tussen Wezemaal en Gelrode is één van de laatste ‘gave’ ijzerzandsteenheuvels van het Hageland en verdient ieders zorg. Het gebied is zeer waardevol, zowel voor fruitteelt (inclusief druiventeelt), natuurbehoud als erfgoed. Daarnaast is er een belangrijk recreatief-toeristisch medegebruik dat geënt is op het gevarieerde en cultuurhistorisch waardevolle landschap.

Het deel van de Wijngaardberg op grondgebied Rotselaar is op het gewestplan in 1977 bestemd als natuurgebied, hoewel er op het plateau en op delen van de flanken historisch aan fruitteelt wordt gedaan. Dit deel van de Wijngaardberg werd in 1977 beschermd als landschap en de flanken van de berg zijn in 2002 aangeduid als Europees Habitatrichtlijngebied. De Wijngaardberg is momenteel voorwerp van discussie omwille van de onzekerheid die de natuurbestemming oplevert voor het voortbestaan van de aanwezige fruitteelt enerzijds en de beleidsdoelstelling om te komen tot een goede staat van instandhouding van de soorten en habitats van het habitatrichtlijngebied anderzijds. Concreet is het gebruik conflicterend waar naar fruitteelt de nultbemesting dreigt -of reeds van toepassing is- en waar de van nature voedselarme habitats en kenmerkende soorten te lijden hebben van inspoeling van nutriënten en versnippering. De tot op heden uitgevoerde studies en onderzoeken hebben nog niet geleid tot een maatschappelijke consensus over de toekomst van de Wijngaardberg of tot een akkoord voor het opmaken van een ruimtelijk uitvoeringsplan om een aantal herbestemmingen door te voeren.

Om uit deze impasse te geraken hebben de betrokken lokale fruittelers en natuurbeheerders – beiden voornaamste eigenaars en gebruikers van de Wijngaardberg- het initiatief genomen om bottom-up naar een gedragen toekomstvisie toe te werken vanuit een aantal gezamenlijke uitgangspunten. Volgens de initiatiefnemers moet het mogelijk zijn een voor natuur- en fruitteelt gepaste ruimtelijke configuratie te maken zodat beide duurzaam naast elkaar kunnen functioneren. Hierbij kon dankbaar gebruik gemaakt van voornoemde studies die een goede analyse en inzicht in problemen, noden en kansen weergeven.

Deze “intentieverklaring” bevat een voorstel van plan van aanpak om binnen een aantal afspraken en uitgangspunten een gebiedsgericht en geïntegreerd project voor de Wijngaardberg op te starten in samenwerking met de lokale besturen en de betrokken Vlaamse overheidsdiensten.

Doelstellingen

Het gebiedsgericht en geïntegreerd project voor de Wijngaardberg streeft naar een duurzaam samengaan van alle vormen van landgebruik op en rond de Wijngaardberg. Daarbij wordt op een geïntegreerde manier naar een oplossing gezocht waarbij tegelijkertijd:

- een juridisch rechtszeker kader gecreëerd wordt waarbinnen de bestaande fruitteelt op een duurzame wijze verder kan functioneren;
- de Europese instandhoudingsdoelstellingen voor het Habitatrichtlijngebied gerealiseerd worden;

- de aanwezige landschaps- en erfgoedwaarden behouden, ontwikkeld en gepast ontsloten worden;
- de problematiek van wateroverlast en erosie grondig geanalyseerd en opgelost wordt;
- de belevingswaarde en streekidentiteit versterkt wordt;
- een permanente overlegstructuur met eigenaars, gebruikers, bezoekers en betrokken overheden rond de Wijngaardberg tot stand komt.

Kader en kennishiaten

Als beleidskader voor het uitwerken van deze toekomstvisie gelden:

- De Europese instandhoudingsdoelstellingen zoals uitgewerkt in het IHD-rapport voor de speciale beschermingszone ‘Valleien van de Winge en Motte met valleihellingen’ dd. 23.04.2014 ,
- De ruimtelijke visie op landbouw, natuur en bos uitgewerkt voor de regio Hageland dd. 19.07.2007 in uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen,
- Het beschermd erfgoed (rangschikkingsbesluit landschap dd. 21.11.1977) en de vastgestelde inventarissen in de zin van het Onroerenderfgoeddecreet,
- Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan (PRUP) ‘Weekendverblijven, campings en residentiële woonwagenterreinen’ – deel 2- gemeente Rotselaar – deelRUP Wijngaardberg dd. 24.02.2015.

Reeds beschikbare studies en gegevens zijn:

- “De Wijngaardberg. Een evaluatie van de knelpunten voor natuurbehoud.” (Tobias Ceulemans, Veerle Herssen, en Ollivier Honnay, KU Leuven in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos, 2015),
- “Landbouwkundig onderzoek Wijngaardberg” (Michel van Ombergen, Departement Landbouw en Visserij, 2015),
- “De Wijngaardberg in Wezemaal, een erfgoed- en natuurmonument van Europees belang. Bijdragen symposium Wijngaardberg, 5 oktober 2014, Wezemaal” (Natuurpunt Oost-Brabant, diverse auteurs, 2015),
- “Voorstel: visienota toekomstig samengaan fruitteelt en natuurbehoud op de Wijngaardberg te Wezemaal” (gezamenlijk standpunt van fruittelers en natuurbeheerders, 1 december 2015),
- “De wijnmuur van Wezemaal, unieke getuige van een wijnbouwproject uit de 19de eeuw” (T. Avermaete, B. Minnen, E. Van Ermen & W. Bollens, M&L, Monumenten en Landschappen 18.3, 41-64 – 1999).

Gekende kennishiaten die verder onderzoek vragen zijn:

- Een gedetailleerde kennis van de waterhuishouding en hieraan gebonden erosie- en nutriëntenstromen in het gebied,
- Een gedetailleerde kennis van de archeologisch waardevolle en kwetsbare plaatsen in het gebied,
- Een gedetailleerde kennis van de recreatievraag en effecten van huidige en te verwachten recreatie op andere functies en waarden van het gebied.

Procesafspraken

Op te maken producten zijn:

- Een gedetailleerde analyse van de bestaande natuurlijke, agrarische en landschappelijke structuur en erfgoedwaarden in het gebied (incl. een ecologische analyse op gebiedsniveau met inschattingen van terreinallocaties, rekening houdend met de resultaten van impactanalyses)
- Een inrichtingsvisie met een geïntegreerd voorstel voor de gewenste ruimtelijke inrichting van de Wijngaardberg die nadien de basis kan vormen voor de gelijktijdige opmaak van een voorstel van gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan én een landinrichtingsplan dat de noodzakelijke acties en instrumenten op vlak van inrichting, grondmobiliteit etc. bevat om de inrichtingsvisie op het terrein te realiseren. Hierbij worden garanties ingebouwd waarbij de herbestemming onlosmakelijk vastgeklonken is aan de effectieve inrichting van de natuur- en fruitteeltzones.

Uitgangspunten en aandachtspunten daarbij zijn:

- Schaal. Het studie- en onderzoeksgebied is in eerste instantie minstens de Wijngaardberg zelf, zijnde de heuvelstructuur tussen de kernen van Wezemaal en Gelrode, tussen de N19 en E314. Voor de realisatie van de Europese instandhoudingsdoelstellingen is de schaal -de Speciale Beschermingszone “Valleien van de Winge en de Motte met valleihellingen”- van belang. In functie van het creëren van kansen voor grondmobiliteit via een grondenbank en het realiseren van een bredere landinrichtingsvisie wordt waar nodig een ruimer gebied in ogenschouw genomen zodat bv. ook mogelijkheden ontstaan om binnen een globaal kader het probleem van wateroverlast en erosie te beheersen, natuurverbindingen te optimaliseren en recreatieve netwerken te ontwikkelen. Uitdrukkelijk is het ook de bedoeling om in een brede visie een impuls te geven aan streekidentiteit en -beleving rond typische fruitteelt, natuur en erfgoed van de gehele heuvelrug.
- Gelijktijdigheid. Voorafgaand aan de goedkeuring van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan dient beslist te zijn over de in te zetten landinrichtingsinstrumenten in het gebied, zodat er voldoende garanties zijn dat de voorgestelde herbestemmingen onmiddellijk aanleiding geven tot inrichting, beheer en herstel in gunstige staat van instandhouding van de soorten en habitats van de speciale beschermingszone en de overige als ‘natuurgebied’ te behouden zones.
- Tijd. Er worden zowel acties op korte als op lange termijn uitgewerkt, waarbij acties op korte termijn een antwoord kunnen bieden op dringende knelpunten of inspelen op opportuniteiten in het gebied. Echter zonder de langetermijndoelstellingen te hypothekeren en met het engagement om verder te blijven werken aan een planmatige aanpak om op langere termijn op een structurele manier de doelstellingen te realiseren.
- Overleg. Er wordt een stuurgroep ‘Wijngaardberg’ samengesteld met minstens vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten, de provincie, de lokale natuurbeheerders en fruittelers, de natuur- en landbouworganisaties en de betrokken Vlaamse administraties. Alle stappen in het proces worden in samenspraak met de leden van deze stuurgroep gezet waarbij steeds naar een zo groot mogelijke consensus wordt gestreefd en er steeds een akkoord vereist is van de initiatiefnemers van deze intentieverklaring, zijnde Natuurpunt en de fruittelers als eigenaars en vruchtgebruikers van de Wijngaardberg.

Stappenplan

De lokale fruittelers en natuurbeheerders vragen:

1. aan Ruimte Vlaanderen om een agenderingsnota voor een gebiedsgericht planningsproces uit te werken en voor te leggen aan het coördinatieplatform AGNAS op 9 december 2016 zodat de Wijngaardberg opgenomen kan worden in het gebiedsgericht programma 2017;
2. aan minister Schauvliege om de Vlaamse Landmaatschappij opdracht te geven het onderzoek naar de haalbaarheid van de inzet van het instrument landinrichting op te starten in 2017.
3. aan minister Bourgeois om de Wijngaardberg die in de wetenschappelijke landschapsatlas opgenomen is als ankerplaats in 2017 op te nemen in de vastgestelde landschapsatlas teneinde deze als erfgoedlandschap op te nemen in het op te maken gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan;
4. deze processen en inrichting verlopen gelijktijdig zodat het visieplan ook effectief gerealiseerd wordt op het terrein;
5. aan het Agentschap Natuur en Bos, het Agentschap Onroerend Erfgoed, het Departement Landbouw en Visserij, de Vlaamse Landmaatschappij en Ruimte Vlaanderen om - van zodra het gebied opgenomen is in het gebiedsgericht programma AGNAS én de minister de opdracht gegeven heeft aan VLM op het onderzoek naar de haalbaarheid van de inzet van het instrument landinrichting op te starten - een gezamenlijke projectstructuur op te zetten waarbij onderling afspraken gemaakt worden over de projectorganisatie, de taakverdeling, de financiering van de nodige externe studies en onderzoeken om in overleg met de lokale actoren tot de voorgestelde inrichtingsvisie komen.
6. van zodra er een globaal akkoord is met alle partijen over deze inrichtingsvisie de noodzakelijke instrumenten op vlak van bestemming, inrichting en beheer in te zetten.

Opgesteld te Rotselaar op 14 november 2016.

Goedgekeurd door Natuurpunt en Boerenbond op 1 december 2016.